

ШШ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На правах рукопису

ШЕВЧУК Олена Анатоліївна

**ПРОГНОЗУВАННЯ СТРУКТУРИ
ТОРГОВОГО ОБМІНУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.02.03 — Управління, планування
та державне регулювання економіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ — 1995

Робота виконана у Науково-дослідному економічному інституті
(НДЕІ) Міністерства економіки України (м. Київ)

Науковий керівник

— доктор економічних наук **М. А. Гольцберг**

Офіційні опоненти

— доктор економічних наук **А. В. Войчак**

— кандидат економічних наук **Б. М. Щукин**

Провідна організація

Інститут Росії національної академії України (м. Київ)

Захист відбудеться 14 вересня 1995 р. о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої ради (Д.01.51.01) по захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня доктора економічних наук при Науково-дослідному економічному інституті Міністерства економіки України (252103, Київ-103, бульвар Дружби народів, 28, 5 поверх, зал засідань).

З дисертаційною роботою можна ознайомитись у науковій бібліотеці НДЕІ Міністерства економіки України.

Автореферат розіслан « *ав* » серпня 1995 р.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00755744 (W)

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

Вчений секретар
спеціалізованої ради

І. К. БОНДАР

AB - 32.771
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Актуальність питань дослідження та ступінь їх вивченості.

Однією з найважливіших проблем, які стоять перед народним господарством лубої країни, є визначення раціональної структури зовнішньоекономічної діяльності. Раніше така задача не стояла перед органами керування України, оскільки її народне господарство функціонувало у рамках єдиної союзної системи і міждержавні поставки регулювались центром.

Після того, як змінилося економічне та політичне становище України, яка стала незалежною державою, перехід від адміністративної до ринкової економіки визначає глибокі макроекономічні зрушення в області зовнішньоекономічних зв'язків. На сучасному перехідному етапі побудови ринку, який може протривати декілька років, коли явно проступає роздрібненість внутрішнього та зовнішнього ринків, нееквівалентність цін, бартерні відношення, високі темпи інфляції необхідно створення такої концепції розвитку зовнішніх зв'язків України, реалізація якої зуміла б максимально захистити товарний ринок від виснаження і сприяла би імпорту необхідних продуктів та послуг.

Незважаючи на те, що створення ефективної системи торговельного обміну завжди було одним із головних питань регулювання економіки держави, неможна не визначити той факт, що підхід до даної проблеми робився відірвано від економічної теорії циклічного розвитку, дозволячий розробити альтернативні варіанти довгострокового прогнозу.

Актуальність та злободенність вказаних проблем і визначило вибір теми дисертаційної роботи.

1.2. Мета і завдання дослідження.

Метою дисертації є дослідження теоретичних та практичних питань комплексного аналізу і прогнозування зовнішньоекономічної діяльності України в кризовий період.

Відповідно до мети, в дисертаційному дослідженні ухвалені наступні головні завдання:

- обґрунтування теоретичних положень, характеризуючих зовнішньоекономічну діяльність держави та її роль у розвитку економіки України;
- вивчення методів прогнозування експорту та імпорту;
- аналіз впливу економічного циклу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України;
- аналіз торговельного обміну України в ретроспективі;
- аналіз та кількісна оцінка використаних прогнозних моделей;
- вироблення та обґрунтування основних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України.

1.3. Предмет та об'єкт дослідження.

Предметом дослідження є механізм комплексного дослідження і прогнозу зовнішньоекономічних зв'язків України.

Об'єктом дослідження стала економіка України.

1.4. Методологія та методика дослідження.

Методологічною основою поданої дисертаційної роботи стали фундаментальні дослідження макроекономіки, пов'язані з міжнародним розподілом праці та зовнішньою торгівлею, а також розробки вчених економістів по питаннях зовнішньоекономічних зв'язків. У ході дослідження використовувались методи статистичного вивчення динамічних рядів, математичне та економетричне моделювання; використовувалась обчислювальна техніка.

1.5. Матеріали, використані в дослідженні.

Дослідження виконано з використанням статистичних збірників, законодавчих та нормативних актів України, а також міжгалузевих балансів виробництва та розподілу продукції.

1.6. Наукова новизна.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній, причасно до умов кризового стану держави:

- класифіковані моделі аналізу та прогнозування торгового обміну (до яких відносяться: статичні моделі взаємов'язку однієї держави з іншою, а також динамічні моделі зовнішньої торгівлі);

- обґрунтована система показників для аналізу та прогнозування зовнішньоекономічної діяльності у період, коли статистичної інформації не вистачає для використання існуючих методів прогнозування;

- розроблен методологічний інструмент аналізу сформованої структури зовнішніх зв'язків і показан вплив теорії циклічності на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України;

- розроблена методика визначення структури торгового обміну України за допомогою економетричної моделі визначення основних потоків експорту і імпорту, які формують зовнішньоторговий обіг держави;

- проведені експериментальні та прогнозні розрахунки на ПЕОМ (ІВМ РС/АТ) відповідно до запропонованої методики з використанням програмного забезпечення;

- обґрунтовані основні напрямки, відносно досконалості зовнішньоекономічної діяльності України на сучасному етапі, спрямованої на розвиток виробництва та поширення експорту станкобудівництва, машинобудівництва та продукції хімічної промисловості.

1.7. Достовірність дослідження.

Достовірність наукових положень та висновків, які містить дисертаційна робота, полягає в тому, що вони, по-перше, не суперечать фундаментальним положенням економічної теорії і, по-друге, підтверджені у ході проведення експериментальних та прогновних розрахунків.

1.8. Практичне значення дослідження.

Практична цінність дослідження полягає у тому, що подані в ньому розробки дозволяють виявити реальне положення справ у сфері взаємодії української економіки з партнерами по ринку і виробити взаємовигідну політику встановлення економічних зв'язків на перспективу. Усі найголовніші прикладні результати (а саме: визначення потоків експорту та імпорту держави, їх економічне обґрунтування та проноз у відповідності з економічною теорією циклів) доведені до рівня конкретних методик і аналітичних записок і використовувались у практичній роботі Мінекономіки України.

1.9. Зв'язок з планом НДР.

В основу дисертації покладені результати дослідження, проведеного автором за планом НДР НДЕІ Мінекономіки України. Деякі положення роботи знайшли своє відображення у наукових звітах:

7-91.9 "Розробка методичних та аналітичних матеріалів з оцінкою структури економічних зв'язків у 1992-1993 р.р.";

14-93 " Удосконалення структури зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами СНД".

1.10. Наукові публікації по результатах дослідження.

Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані у трьох печатних роботах, загальним обсягом 2.1 п.л.

1.11. Структура і обсяг дисертаційної роботи.

Загальний обсяг дисертації 143 сторінки машинописного текс-

ту, у тексті 9 таблиць та 3 схеми. Список використаної літератури складається з 99 найменувань.

Мета та задачі дослідження визначили наступну структуру роботи:

ВСТУП

ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИКА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ.

1.1. Теоретичні принципи обґрунтування зовнішньоторговельної діяльності держави.

1.2. Теорія циклів і зовнішньоекономічна діяльність України.

ГЛАВА 2. МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З ПЕРСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ТОРГОВОГО ОБМІНУ УКРАЇНИ.

2.1. Практика перспективної оцінки зовнішньоекономічних зв'язків.

2.2. Економетрична модель розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

ГЛАВА 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ РОЗРАХУНКИ З ОЦІНКИ СТРУКТУРИ ТОРГОВОГО ОБМІНУ УКРАЇНИ.

3.1. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України у ретроспективі.

3.2. Зовнішня торгівля, її ефективність та державне регулювання.

3.3. Перспективний аналіз і кількісна оцінка економетричної моделі визначення структури зовнішньоекономічних зв'язків України.

ЗАКІНЧЕННЯ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

1.12. Короткий зміст дисертаційної роботи.

У вступі обґрунтовуються актуальність теми, мета і завдання, предмет та об'єкт дослідження, показується наукова новизна і практична цінність одержаних результатів.

У першій главі розглянуті теоретичні положення, які лежать в основі зовнішньоекономічних торгових зв'язків. Обґрунтована роль впливу теорії економічних циклів на розвиток зовнішніх зв'язків України.

У другій главі проаналізований досвід визначення експорту та імпорту держави. Розроблена економетрична модель визначення потоків експорту та імпорту. Запропоновано формалізований опис впливу зовнішньоекономічних потоків на структуру торгового обміну з використанням імітаційного підходу та застосуванням апарату міжгалузевго балансу, доведений до рівня конкретної методики.

У третій главі проведено ретроспективний аналіз зовнішньоекономічних торгових зв'язків, складені прогнози їх розвитку на найближчу перспективу. Надані рекомендації відносно напрямків розвитку зовнішньоекономічної торгової діяльності.

1.13. Наукові положення дисертації, що виносяться на захист:

- наукові підходи до економічного прогнозу зовнішньоекономічної діяльності;
- методологічний і методичний інструментарій комплексної оцінки та аналізу торгового обміну України;
- комплекс конкретних методичних рішень по визначенню впливу потоків експорту та імпорту на структуру торгового обміну України.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

2.1. Основою міжнародної торгівлі є різні економічні структури держав, а причиною такої торгівлі стає спеціалізація держав на виробництві таких видів продукції, для яких у нього маютья

найбільші виробничі можливості. Економіка, таким чином, ставить державу перед постійним вибором між товарами і послугами для виробництва, а також між споживанням і заощадженням ресурсів для даного виробництва.

Зовнішньоторговий обіг формується під впливом двох протилежно направлених груп факторів:

- ступінем розвитку національної промисловості, існуючими природними ресурсами, географічним положенням, чисельністю населення, тощо;
- транспортними витратами за межами національного ринку, кількісними квотами, системою тарифів та іншими мірами державного впливу на економіку.

2.2. У дисертаційній роботі викладені об'єктивні передумови використання теорії циклів для перспективного аналізу зовнішньоекономічної діяльності України.

Теорія циклічного розвитку надає основу для подолання екстраполяційних підходів до побудови прогнозів, формуючи тим самим можливість перетворення прогнозів у реальний та надійний інструмент передбачення майбутнього, що дозволяє приймати найбільш обґрунтовані планові рішення.

Важливими параметрами і одночасно індикаторами циклічного відтворення є динаміка експорту та імпорту, а також стан платіжного балансу країни. Останній залежить в основному від динаміки відносних цін у той мірі, в якій вона може відображати циклічний рух кон'юнктури. При цьому, зовнішня торгівля може виступати у якості стабілізатора, який вирівнює криву циклічних коливань, оскільки вона розширює джерела постачання (тобто збільшує на даний конкретний момент ресурси економіки за межі виробленого суспільного продукту) чи життєво важливі ринки збуту (складає додатковий попит) для держави.

2.3. У наданій роботі запропонована класифікація моделей макроекономічного прогнозування, із яких виділяються дві класифікаційні групування: статичні моделі взаємозв'язку однієї держави з іншою, а також динамічні моделі зовнішньої торгівлі. У межах кожної класифікаційної групи, моделі аналізу та прогнозування зовнішньої торгівлі виділяються у відокремлені групи з більш деталізованими класифікаційними ознаками.

2.4. Сама техніка прогнозування торгівлі може бути зведена до оцінки темпів чи масштабів її росту по зрівнянню з ростом виробництва. Підходячи до методології визначення пропорцій між масштабами господарства та зовнішньою торгівлею, поперед все потребується встановити коло відповідних показників.

Для визначення обсягів і товарної структури зовнішньої торгівлі, а також співвідношень експорту та імпорту можна використати наступну групу показників:

- а) сальдо зовнішніх зв'язків: $S = E - I$;
- б) коефіцієнт товарності, що виражає відношення продукції, що експортується, до всього обсягу виробництва: $KI = E / VPR$;
- в) коефіцієнт схильності до увозу, характеризуючий відношення продукції, що увозиться, до обсягу споживання:
 $KV = I / VPOT$;
- г) коефіцієнт зовнішніх зв'язків держави, характеризуючий відношення сальдо зовнішніх зв'язків держави до усього обсягу виробництва: $KVS = S / VPR$;
- д) коефіцієнт зустрічного обміну, що установлює взаємозалежність між експортом та імпортом держави: $KOB = S / (E + I)$;
- е) доля продукції, що імпортується, у загальному обсяві даної продукції, що споживається державою: $DI = I / VPR$;
- ж) відношення імпорту до обсягу власного виробництва:

$$KI = I / VSPR;$$

1) коефіцієнт потайного реекспорту, характеризуючий долю використання продукції, що імпортується, у виробництві експорту:

$$RE = KT * I / VPR;$$

к) співвідношення власного виробництва до споживання:

$$KS = VSPR / VPOT$$

2.5. Побудована і реалізована модель, процес створення якої поділився на ряд послідовних етапів:

- побудова економіко-статистичної моделі;
- побудова економіко-математичної моделі;
- визначення потоків експорту та імпорту.

Визначною рисою використання економіко - статистичних методів є те, що при цьому не ведеться облік причинних зв'язків, а загальним аргументом виступає час, а оскільки, сьогодні зібрати інформацію о факторах, впливаючих на тенденцію зміни імпорту, експорту дуже важко, то використання регресійних методів прогнозування у сучасний період - є найбільш доцільним.

У загальному вигляді імпорт держави можна подати як функціональну залежність від національного доходу, обсягу виробленої державою продукції, експорту держави та імпорту ресурсів для виробництва призначених видів товарів із інших регіонів і кількості існуючих в країні ресурсів:

$$I = f (ND, VPR, E, IR, SR)$$

Експорт держави у загальному стані являє собою залежність від попиту на конкретні товари, обсягу виробництва та імпорту держави для виробництва експортної продукції:

$$E = f (VPOT, VPR, I)$$

Використання методів кореляційного аналізу надає змогу побудувати економіко-математичну модель Д.Брандона, яка дозволяє визначити залежність кожного фактору у загальній моделі:

$$Y = Y * f1 (X1) * f2 (X2) * ... * fn (Xn)$$

Побудова економіко-математичної моделі надає можливість визначення потоків, формуючих експорт та імпорт.

Порівняння потоків експорту можна поділити на дві основні групи: - порівняння потоків експорту сировини (чорна металургія, вугільна, нафтогазова і лісна промисловості); - порівняння потоків хімічної промисловості.

Визначення потоків імпорту дозволяє призначити галузеву структуру продукції, що увозиться. Усі галузеві потоки продукції, що імпортується можна поділити на дві групи: - потоки сировини, що увозиться (чорна та кольорова металургія); - потоки продукції обробних галузей тяжкої промисловості (машинобудування та хімічна промисловість).

2.6. Орієнтуючись на стратегічні тенденції розвитку експорту та імпорту, і опираючись на методику комплексного прогнозування зовнішніх зв'язків держави у роботі був проведений прогноз галузевої структури і визначено коло товарів, на виробництві яких країні найбільш вигідно спеціалізуватися в міжнародному масштабі, а також тих товарів, які дешевше імпортувати, ніж виробляти.

У сучасний період відбувається спад виробництва, підвищення рівня інфляції, що приводить як до зниження рівня життя, так і до значного спаду зовнішньої торгівлі. В зв'язку з цим, в якості базового рівняння при побудові економіко-статистичної моделі була використана експоненційна трендова функція, характеризуюча загасаючий процес:

$$f(t) = \exp(a * t + b) + \text{egr}$$

Одержані у результаті проведеного розрахунка дані темпів росту експорту та імпорту держави дозволяють зробити наступні висновки.

Розрахунки, зроблені відповідно до запропонованої методики показують, що найбільш високі коефіцієнти увозу і вивозу про-

дукції спостерігаються у кольоровій металургії (вище за 0.5 та 0.6 відповідно), а також хімічної промисловості і по продукції машинобудування (більш ніж 0.45 і 0.2), що пояснюється високим рівнем кооперування в міждержавному масштабі і значною інтенсивністю зовнішньоекономічних зв'язків країни.

Достатньо високим є коефіцієнт увозу в лісовій промисловості (вище за 0.5), при цьому коефіцієнт товарності складає 0.04, що дозволяє зробити висновок про те, що випуск продукції по даній галузі дає можливість забезпечити лише власні потреби, і ні яким чином не впливає на поширення експорту держави.

Аналогічна ситуація спостерігається і в нафтогазовій промисловості, де ці коефіцієнти знаходяться в межах (0.57 і 0.07 відповідно).

Неможна не підкреслити ті галузі, в яких спостерігаються дуже низькі коефіцієнти вивозу та увозу продукції (0.01-0.05), до яких відноситься продукція електроенергетики (0.01), вугільної промисловості (0.06 і 0.05 відповідно) і промисловості будівельних матеріалів (0.05 і 0.02).

Дослідження по цих коефіцієнтах дає можливість зробити висновок про те, що продукція цих галузей найбільш зручна для використання усередині держави, оскільки її не вигідно перевозити в зв'язку з великими транспортними витратами, і крім цього, потреби у продукції цих галузей повністю можуть бути задоволені без продукції, що увозиться, саме це пояснюється дуже малими коефіцієнтами увозу та вивозу.

Продукція таких галузей, як легка і харчова промисловості, де коефіцієнт увозу дорівнює 0.2, а коефіцієнт вивозу 0.03, займає проміжне становище, що можна пояснити достатньо розвинутим кооперуванням усередині держави.

Окремо бажано відзначити чорну металургію, де коефіцієнт

скільності до уову (0.05) значно нижче за коефіцієнт товарності (0.31), що дозволяє зробити висновок про необхідність експортування продукції даної галузі.

Проведений прогноз показників і коефіцієнтів уову та вивову показав, що в прогнозний період не відбудеться значних змін останніх в електроенергетиці, вугільній та харчовій промисловостях, а також у виробництві продукції будівельних матеріалів, в той час, як у виробництві чорної і кольорової металургії буде спостерігатися зростання цих коефіцієнтів, що можна пояснити збільшенням темпів розвитку відповідних галузей і значними перевагами використання продукції, що увовиться.

Проте, не можна не відзначити ті галузі промисловості, в яких виникло зниження коефіцієнтів уову чи вивову, або їх спільне зменшення. До них відносяться хімічна і нафтохімічна, газова, лісова і деревообробна галузі промисловості, а також легка промисловість і машинобудування, де цей процес пояснюється зниженням темпів розвитку галузей, що в свою чергу можна пояснити як обмеженими природними речовинами, так і скороченням зовнішніх зв'язків по даних галузях.

Одним із найважливіших коефіцієнтів, які дають змогу прогнозування зовнішніх зв'язків є коефіцієнт зустрічного обміну, характеризуючий інтенсивність обміну. Проведені розрахунки показали, що по Україні, в основному спостерігається незначний обмін продукцією. Як правило, він лежить в межах від 0.5 до 0.7, і тільки лише в вугільній промисловості, електроенергетиці, хімічній та нафтохімічній промисловості він лежить в межах 0.08-0.2.

Для обґрунтування розвитку окремих галузей, використовують коефіцієнт потайного реекспорту. За допомогою цього коефіцієнту можна у деякій мірі обґрунтувати розвиток окремих галузей,

оскільки, чим він менше, тим у меншій ступені ця галузь залежить від міждержавних зв'язків і тим у більшій ступені вона пов'язана з господарством країни, що сприяє розвитку даної галузі у державі. Так, проведений аналіз коефіцієнтів потайного реекспорту показав, що найбільш розвинуті міждержавні зв'язки (по увову та вивову разом взятим) залишаються у нафтогазовій промисловості (0.13) і кольоровій металургії (0.5).

Мало будуть залежати від зовнішніх зв'язків електроенергетика, вугільная, легка і харчова промисловість, чорная металургія і промисловість будівельних матеріалів, де цей показник лежить в межах (0.02), а також в виробництві продукції будівельних матеріалів (0.002).

В цілому, по народному господарству України, і в тому числі по найважливіших його галузях, залежність від зовнішньоекономічних зв'язків буде зростати, хоча цей процес по галузях буде проходити дуже неоднорідно.

У більшості галузей виробництва до 1995 року буде відзначен спад експорту та імпорту продукції по відношенню до ретроспективного періоду, при цьому цей процес буде проходити нерівномірно. Так, наприклад, якщо у кольоровій металургії буде відзначено зниження темпів росту імпорту практично на 100%, то у електроенергетиці - на 38%, а лісній та деревообробній промисловості - на 35%. Цей процес негативно відобразиться і на експорті даних галузей, який знизиться на 33-35%.

Неможна не відзначити такі галузі, як нафтогазова промисловість, чорная металургія, промисловість будівельних матеріалів, у яких незважаючи на значне скорочення темпів росту імпорту (відповідно 66%, 11%, 71%) буде проходити збільшення темпів росту експорту (на 34%, 23%, 2%). Таке положення можна пояснити перш за все розвитком місцевого виробництва і впровадженням нових техно-

логій. Окремо треба відзначити такі галузі, як вугільна, легка і харчова промисловість, в яких буде проходити хоч і незначне, але все ж таки збільшення темпів росту як експорту, так і імпорту, що можна пояснити ефективним використанням міждержавних зв'язків по даних галузях, розширенням власного виробництва і введенням нових технологій.

У якості основної гіпотези, яка використовувалась при формуванні галузевої структури експорту, вистосовувалось припущення про вирішувальне значення експорту продуктів традиційної сировини (лісу, руди, чорних металів і вугілля), а також експорту продукції машинобудування. У рамках цієї гіпотези одержало спільне пояснення найбільше число розрахованих порівнянь.

Аналіз наведених зрівнянь показує, що центральний потік, формуючий загальний обсяг експорту, - продукція машинобудування. При цьому, порівняння самого машинобудівельного потоку експорту немає, але його зміст полягає у тому, що між загальним обсягом експорту і розмірами експортної продукції машинобудування існує пряма залежність.

Між потоками експорту чорної металургії і потіком продукції машинобудування існує від'ємна залежність: чим менше експорт продукції машинобудування, і взагалі обробної промисловості, тим більше експорт продукції даної галузі, і навпаки. Це відноситься і до нафтогазової промисловості. Для продукції вугільної і лісової промисловості існує зворотна залежність.

Важливу роль, згідно наведених зрівнянь, при формуванні окремих потоків грає загальна сума продукції, що експортується, динаміка якої у значній мірі може характеризувати зміни народногосподарського попиту на промислові вироби і сировину, які придатні для вивозу.

Крім загального обсягу експорту та імпорту продукції машино-

будування на формування потоків по вугільній, лісовій і нафтогазовій промисловостях грає виробництво.

Ізольовано від основної групи експортних продуктів формується потік продукції хімічної промисловості, який стоїть в прямій залежності в ростом виробництва по даній галузі і загальним обсягом експорту по всьому народному господарству.

Розрахунки по визначенню потоків продукції, що імпортується, по обробних та сировинних галузях показали, що потреби увозу продукції цих галузей знаходяться в прямій залежності від розвитку внутрішнього виробництва. Чим скоріше розвивається власне виробництво даного виду продуктів, тим вище попит на деякі імпортні вироби, які є невід'ємною складовою частиною зростаючих виробничих витрат. Винятком є лише потік імпорту по машинобудуванню, де при відносному збільшенні власного виробництва зріст імпортних потоків уповільнюється, а при зниженні темпів росту - збільшується. Необхідно підкреслити від'ємну залежність між загальним обсягом імпорту і потоками чорної та кольорової металургії, в той час, коли для потоків машинобудування і хімічної промисловості імпорт є необхідним засобом для якісного доповнення власного виробництва.

3. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

3.1. Внаслідок проведеного аналізу зовнішньоекономічної діяльності за ретроспективний період був зроблен висновок, що на сучасному перехідному етапі побудови ринку Україна зіткнулась в багатьох проблемами, пов'язаними як із скороченням виробництва, зменшенням життєвого рівня народу, так і з порушенням виробничо-економічних зв'язків і проблемою забезпечення паливо-енергетичними та речовинними ресурсами, що стало основою для перегляду та визначення раціональної структури зовнішньої торгівлі.

3.2. Аналіз перехідного періоду показав нераціональність використання традиційних підходів до визначення структури зовнішньоторговельних операцій. Економічна крива, яка має в своїй основі ряд факторів довгострокової дії, визірвала в надрах політичної та економічної системи колишнього СРСР. Але обвальний характер кризи у нашій державі почав проступати у 1992 році. Він був визван не тільки труднощами постколоніального розвитку та втратами переходу від командно-адміністративної економіки до ринкової, але і відсутністю цільної програми стабілізації виробництва. Тому, стає очевидною необхідність використання теорії циклів, оскільки прогнозування, яке органічно включаючи циклічність розвитку, надає можливість зробити оцінку реальної динаміки показників і зробити проробку заходів регулювання економіки, виходячи із необхідності своєчасної і комплексної структурної перебудови останньої.

3.3. Методичні підходи до формування ефективної для країни міжнародної торгівлі широко подані у зарубіжній економічній літературі. Проте, застосування цих методів для аналізу і прогнозування економічних зв'язків України важко, перш за все, внаслідок відсутності відповідної статистичної інформації і постійно зростаючого темпу інфляції, що призводить до неможливості визначення індексів цін і не дає можливості використання традиційно існуючих підходів до визначення експорту та імпорту. У зв'язку з цим, найбільш доцільним при прогнозуванні структури торгового обміну передбачається побудова і використання економетричної моделі на базі даних міжгалузевого балансу виробництва і розподілу продукції, розраховуючи основні показники визначення експорту та імпорту держави у темпах росту.

3.4. Дослідження, які були проведені згідно теми дисертаційної роботи дозволили визначити основні потоки, які формують експорт та імпорт держави і за допомогою яких необхідно удосконалю-

вати структуру міждержавних економічних зв'язків.

3.5. Експериментальні розрахунки, що до запропонованої методики показали значну економію часу при визначенні обсягів експорту та імпорту порівняно з визначенням цих показників на основі інформації о прямих та повних витратах. Крім того, результати дали незначну, порівняно з ретроспективним періодом, погрішність - 8-10%, що дозволяє зробити висновок про необхідність застосування даної методики до прогнозу на перспективу у сучасний кризовий період.

3.6. Згідно до приведеної методики було проведено прогнозування розвитку експорту та імпорту України на 1995 рік. Розрахунки проводились у темпах росту і показали, що в сучасний період торговий обмін для України залишається малоефективним, індустріальний промисловий комплекс України спеціалізується на дуже капітало-, матеріало-, природо- і енергомістких видах продукції. Основними напрямками розвитку експортної бази України залишаються сировинні види продукції та полуфабрикати чорної металургії, що призводить до значного впливу на існуючі власні ресурси та потребують значних капіталовкладень. У той же час, відсутність паливо-енергетичних ресурсів призводить до значного збільшення їх імпорту, який, внаслідок значного спаду виробництва і збільшення інфляції не зовсім ефективно використовується у країні і тим самим завдає великої шкоди господарству України за рахунок реекспорту паливоенергетичних ресурсів і ставить країну у все більшу залежність від зарубіжних партнерів.

3.7. У стратегічному плані концепція формування раціональної структури торгового обміну повинна бути спрямована на розвиток виробництва та поширення експорту конкурентноспроможної на світовому ринку продукції (станкобудівництво, машинобудівництво та продукція хімічної промисловості). До цього, необхідно урахува-

ти важливість збереження існуючих ринків збуту української продукції, яка традиційно вивозилась на експорт. Це належить до деяких видів продукції чорної металургії (чавун, кокс, прокат чорних металів), машинобудування (виробництво кранів, станків, вагонів, сільськогосподарської техніки), а також деяких видів продукції хімічної промисловості (добрива). Для покращення нашого економічного становища необхідно довести до раціонального мінімуму рівень споживаємої продукції, що увозиться, за рахунок економії дефіцитних ресурсів, що імпортуються, та поширення властного виробництва їх аналогів. Це належить, перш за все, до продукції лісної і деревообробної та хімічної промисловості.

4. РОБОТИ, ЯКІ БУЛИ ОПУБЛІКОВАНІ ПО РЕЗУЛЬТАТАХ ДОСЛІДЖЕННЯ.

1. Шевчук Е.А. Методы перспективной оценки внешнеэкономических связей Украины (Опыт зарубежных стран). Сборник научных трудов. // Организация и регулирование экономики № 114. - Киев: Либідь, 1994. - 1 п.л.

2. Шевчук Е.А. Обзор и оценка моделей регулирования товарного обмена государства. Сборник научных трудов. // Государственное регулирование рыночной экономики. - Киев: НИИЭ Минэкономики Украины, 1992. - 0.8 п.л.

3. Шевчук Е.А. Теория циклов и внешнеэкономические связи Украины. Сборник научных трудов. // Информатизация процессов экономического развития Украины. - Киев: ГНИИМЭ Минэкономики Украины, 1994. - 0.3 п.л.

Шевчук Е. А. Прогнозирование структуры торгового обмена Украины. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03 - Управление, планирование и государственное регулирование экономики, НИИ Минэкономики Украины, Киев, 1995.

Защищается 3 научных работы, которые содержат теоретические исследования внешнеэкономической деятельности государства, комплексную модель анализа и прогнозирования торгового обмена Украины, а также результаты экспериментальных исследований. Установлено, что наиболее целесообразным при определении торгового обмена Украины, является построение и использование эконометрических моделей на базе межотраслевых балансов, рассчитывая основные показатели в темпах роста.

THE ADSTRACT.

Shevchuk E.A. Trade exchange structure forecasting of the Ukraine. The typescript of the Thesis for the searching of the academic degree of the candidate of economic sciences on the speciality 08.02.03 - The management, the planning and the state regulation of the economics, Research Institute of the Economics of Ministry of Economics of the Ukraine, Kiev, 1995.

The Thesis which contains the theoretical researches of the state foreign economic activities, the complex model of the trade exchange analysis and forecasting of the Ukraine and the results of the experimental researches is offered for the defence. It's established that the econometric model construction and utilization on the interbranch balance base with the principal indexes calculation in the growth rate are the most expedient in the trade exchange definition of the Ukraine.

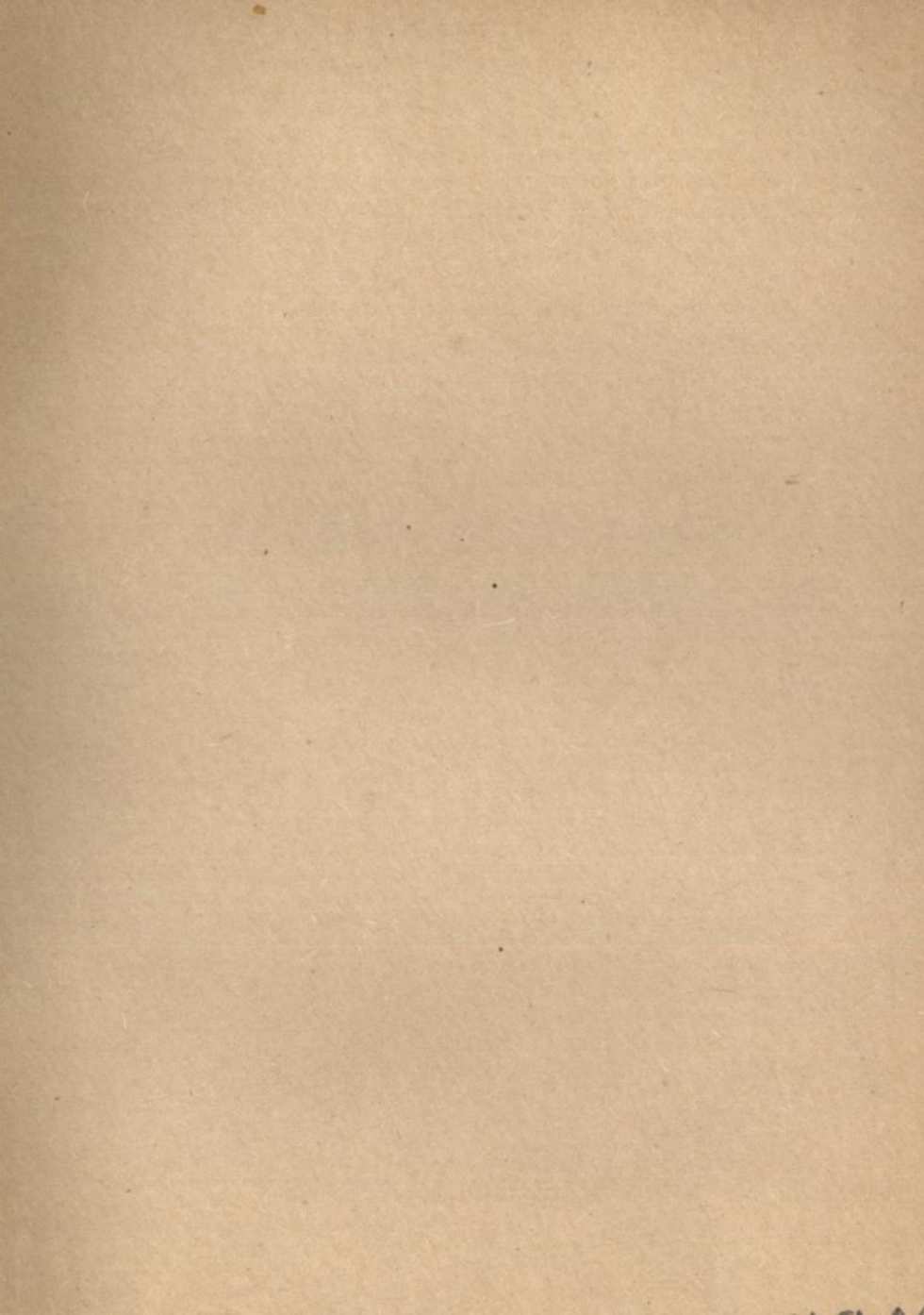
Ключові слова: експорт, імпорт, торговельний обмін, прогнозування, зовнішньоекономічна діяльність.

Автореферат
дисертації на здобуття ученого ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

І.Л.Скобець

Підписано до друку 7.07.95. Формат 60x84 1/16. Офсетний
друк. Папір друк. Ум.друк.арк. 1,16. Зам.5856 Тираж 100 прим.
ДВПІ ДКНТ 252171. м. Київ, вул. Горького, 180.

AB 32.771